

INVESTITSIYA DASTURINI TUZISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

O'zbekiston Resublikasi Bank Moliya Akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Baxridinov Yigitali Nabijonovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada investitsiya dasturlarini tuzish amaliyotini takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda investitsiya jarayonlarini samarali tashkil etish va resurslardan optimal foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada investitsiya siyosatini rivojlantirish, investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalar va raqamli yechimlarni jalb qilish masalalariga e'tibor qaratiladi. Shuningdek, investitsiya dasturlarini ishlab chiqishda strategik yondashuvlarni qo'llash, risklarni boshqarish va investitsion loyihalarning monitoring tizimini takomillashtirish muhimligi yoritiladi. Tadqiqot natijasida investitsiya jarayonlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi va amaliyotga joriy etish bo'yicha istiqbolli yo'nalishlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: investitsiya dasturi, investitsiya siyosati, iqtisodiy samaradorlik, innovatsion yondashuvlar, resurslardan foydalanish, raqamli yechimlar, investitsion strategiya, risklarni boshqarish, investitsion monitoring.

Abstract: This article analyzes the directions for improving the practice of developing investment programs. In the modern economic environment, the effective organization of investment processes and optimal utilization of resources are of great importance. The article focuses on the development of investment policy, increasing the economic efficiency of investments, and the integration of innovative technologies and digital solutions. Additionally, it highlights the significance of applying strategic approaches in the formulation of investment programs, risk management, and the enhancement of investment project monitoring systems. As a result of the research, recommendations are developed

for improving investment processes, along with proposals for their practical implementation and prospective directions.

Keywords: *investment program, investment policy, economic efficiency, innovative approaches, resource utilization, digital solutions, investment strategy, risk management, investment monitoring.*

Kirish

Zamonaviy iqtisodiy taraqqiyot sharoitida investitsiya jarayonlarining samaradorligi mamlakatning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Investitsiyalar iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, texnologik yangilanishni jadallashtirish va umuman, makroiqtisodiy barqarorlikka erishishda asosiy rol o'ynaydi.

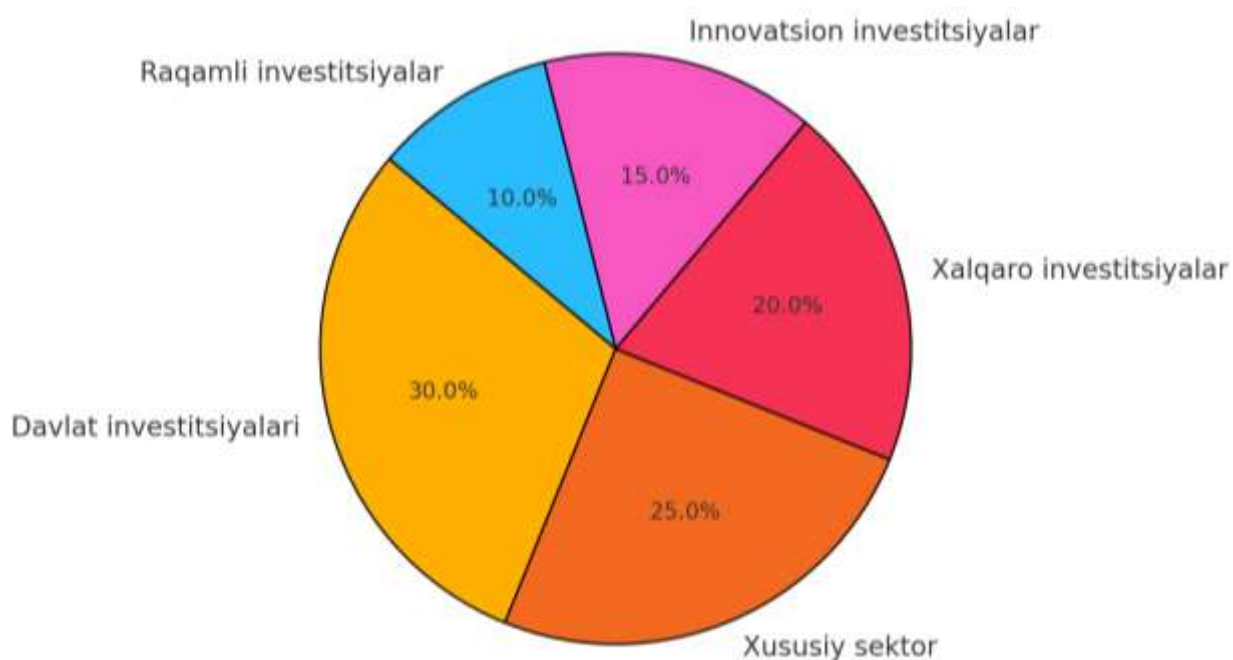
Investitsiya dasturlarini samarali shakllantirish va amalga oshirish iqtisodiy resurslardan optimal foydalanish, strategik yondashuvlarni qo'llash hamda innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etishni talab qiladi. Shu sababli, investitsiya siyosatini takomillashtirish, uning institutsional asoslarini mustahkamlash hamda zamonaviy investitsion mexanizmlarni rivojlantirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Ushbu maqolada investitsiya dasturlarini tuzish amaliyotini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari, investitsion jarayonlarni samarali tashkil etish usullari, risklarni minimallashtirish strategiyalari hamda investitsiya loyihalarining monitoring tizimini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, investitsiya faoliyatini raqamlashtirish, innovatsion yondashuvlar asosida uni optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Investitsiya dasturlarining samaradorligini ta'minlash uchun iqtisodiy asoslarini to'g'ri aniqlash muhim ahamiyatga ega. Investitsiyalar iqtisodiyotning o'sishini rag'batlantirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun zarur bo'lgan eng muhim vositalardan biridir. Keynesian va neoklassik iqtisodiy nazariyalar investitsiyaning iqtisodiy o'sishga

ta'sirini tushuntiradi. Keynesian modelga ko'ra, davlat tomonidan amalga oshirilgan investitsiyalar jami talabni oshirib, iqtisodiy faollikni qo'llab-quvvatlaydi. Neoklassik model esa investitsiyalarni bozor mexanizmlari orqali resurslarni optimal taqsimlash va ishlab chiqarish hajmini oshirish vositasi sifatida ko'rib chiqadi.

Rasm 1. Investitsiya dasturlarining tarkibiy tuzilishi

Yuqoridagi diagramma investitsiya dasturlarining tarkibiy tuzilishini aks ettiradi. U quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha investitsiyalarning ulushini ko'rsatadi:

1. Davlat investitsiyalari (30%) – Iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish uchun davlat tomonidan ajratilgan mablag'lar. Bular infratuzilma, ijtimoiy loyihalar va strategik sohalarga yo'naltiriladi.
2. Xususiy sektor investitsiyalari (25%) – O'z kapitalini ishlab chiqarish, xizmatlar va boshqa sohalarga kiritayotgan mahalliy tadbirkorlarning sarmoyalari.
3. Xalqaro investitsiyalar (20%) – Tashqi investorlar va xorijiy kompaniyalarning mamlakat iqtisodiyotiga kiritgan mablag'lari. Bular ko'pincha xorijiy kompaniyalar va moliyaviy institutlar tomonidan moliyalashtiriladi.

4. Innovatsion investitsiyalar (15%) – Ilmiy-tadqiqot ishlari, startaplar va yangi texnologiyalarga yo'naltirilgan mablag'lar.

5. Raqamli investitsiyalar (10%) – Sun'iy intellekt, blokcheyn, Big Data va boshqa texnologiyalarga asoslangan loyihalarga ajratilgan sarmoyalar.

Ushbu tarkibiy tuzilma investitsiya siyosatini yanada samarali shakllantirish va resurslardan optimal foydalanish bo'yicha strategik qarorlarni qabul qilishga yordam beradi.

Investitsiya siyosatini shakllantirishda quyidagi asosiy tamoyillar muhim ahamiyat kasb etadi:

1) strategik rejalashtirish – investitsion loyihalarni uzoq muddatli milliy va mintaqaviy rivojlanish strategiyalari bilan integratsiya qilish;

2) davlat va xususiy sektor hamkorligi (PPP – Public-Private Partnership) – infratuzilma va yirik investitsion loyihalarni amalga oshirishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish;

3) regulyativ mexanizmlarni optimallashtirish – investitsiya muhitini yaxshilash, investorlar uchun qulay sharoit yaratish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va huquqiy kafolatlarni oshirish;

4) moliyaviy resurslardan samarali foydalanish – davlat budjeti, xalqaro moliyaviy institutlar va xususiy kapitalni jalb qilish orqali investitsiya manbalarini diversifikatsiya qilish.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi investitsiya jarayonlarini takomillashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Sun'iy intellekt, "Big Data" va blokcheyn texnologiyalari investitsion loyihalarni tahlil qilish, monitoring qilish va moliyalashtirish jarayonlarini avtomatlashtirishga yordam beradi. Blokcheyn texnologiyasi investitsion shaffoflikni oshirish, investorlarning huquqiy himoyasini mustahkamlash va moliyaviy tranzaktsiyalarni xavfsizlashtirish imkonini beradi. Sun'iy intellekt va "Big Data" investitsiya loyihalarining risklarini tahlil qilish, bozordagi o'zgarishlarni prognoz qilish va investitsiyalarning rentabelligini oshirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Elektron investitsiya platformalari investitsion loyihalarni onlayn boshqarish va

investorlarga ma'lumotlarni tezkor yetkazish imkoniyatini yaratadi.

Investitsion loyihalarni samarali amalga oshirish uchun ularning iqtisodiy samaradorligini baholash va monitoring qilish muhim ahamiyatga ega. Investitsiya samaradorligini baholashda quyidagi usullar qo'llaniladi:

1) sof joriy qiymat (NPV – Net Present Value) – loyiha orqali kelajakda olinadigan daromadning hozirgi qiymatini baholash;

2) ichki rentabellik normasi (IRR – Internal Rate of Return) – investitsiyaning rentabelligini aniqlash va qabul qilingan qarorlarning samaradorligini baholash;

3) investitsiya qaytish muddati (Payback Period) – investitsiyalarning necha yilda o'zini qoplashi va foyda keltirishni boshlashini aniqlash;

4) risklarni baholash va boshqarish – investitsion loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlash uchun tavakkalchiliklarni tahlil qilish va minimallashtirish.

Dunyoning rivojlangan davlatlari investitsiya siyosatini takomillashtirishda muvaffaqiyatli tajribaga ega. Masalan, Germaniya "Industrie 4.0" dasturi orqali innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarishning samaradorligini oshirishga e'tibor qaratadi. Janubiy Koreya davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan texnologik investitsiyalar va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish orqali iqtisodiy yuksalishga erishgan. Singapur investitsion muhitni yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay soliq va regulativ sharoitlar yaratgan. O'zbekiston uchun ham ushbu tajribalardan foydalanib, investitsiya muhitini yanada yaxshilash va strategik rivojlanish rejalari bilan uyg'unlashtirilgan investitsion siyosatni olib borish maqsadga muvofiqdir.

Investitsiya dasturlarini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Strategik rejalashtirish, innovatsion texnologiyalarni jalb qilish, investitsion monitoring tizimini takomillashtirish va xalqaro tajribadan foydalanish orqali investitsiya jarayonlarining samaradorligini oshirish mumkin. Davlat va xususiy sektor hamkorligini mustahkamlash, investitsiya siyosatini modernizatsiya qilish va

raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiy o'sish sur'atlarini yanada jadallashtirishga erishish mumkin.

Xulosa

Investitsiya dasturlarini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Investitsiyalarni rejalashtirish, samarali boshqarish va monitoring qilish orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, ishlab chiqarish hajmini oshirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish mumkin. Maqolada investitsiya siyosatini shakllantirish tamoyillari, innovatsion yondashuvlarni qo'llash, raqamli texnologiyalarni jalb etish va investitsiya monitoring tizimini rivojlantirish masalalari yoritildi.

Investitsion loyihalarning samaradorligini oshirish uchun sof joriy qiymat (NPV), ichki rentabellik normasi (IRR) va investitsiya qaytish muddati (Payback Period) kabi tahlil usullaridan foydalanish muhimligi ta'kidlandi. Shuningdek, blokcheyn, sun'iy intellekt va "Big Data" texnologiyalari investitsion jarayonlarni yanada shaffof va samarali qilishga yordam berishi qayd etildi.

Dunyo tajribasidan kelib chiqib, Germaniya, Janubiy Koreya va Singapur kabi mamlakatlarning investitsiya siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish tajribalari o'rganildi va O'zbekiston sharoitida qo'llash mumkin bo'lgan yo'nalishlar belgilandi.

Xulosa qilib aytganda, investitsiya dasturlarini takomillashtirish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini mustahkamlash, innovatsion yondashuvlardan foydalanish va investitsiya muhitini yaxshilash zarur. Zamonaviy texnologiyalar va strategik rejalashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish, investitsion jarayonlarni tezlashtirish va mamlakatning investitsion jozibadorligini kuchaytirish mumkin.

Takliflar:

1. Strategik rejalashtirishni kuchaytirish – Investitsiya dasturlarini milliy va mintaqaviy rivojlanish strategiyalari bilan integratsiya qilish, uzoq muddatli barqaror o'sishni ta'minlash uchun aniq yo'nalishlarni belgilash.

2. Davlat-xususiy sheriklik (PPP) tizimini rivojlantirish – Infratuzilma va yirik investitsion loyihalarni amalga oshirishda xususiy sektorga qulay sharoit yaratish, hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish.

3. Investitsiya muhitini yaxshilash – Investorlar uchun qulay huquqiy va soliq sharoitlarini yaratish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va investitsiyalarni himoya qilish bo'yicha islohotlarni davom ettirish.

4. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish – Blokcheyn, sun'iy intellekt va "Big Data" texnologiyalaridan foydalanish orqali investitsion loyihalarni tahlil qilish va boshqarish jarayonlarini takomillashtirish.

5. Moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish – Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda davlat byudjeti, xalqaro moliyaviy institutlar va xususiy kapitaldan samarali foydalanish.

6. Risklarni samarali boshqarish tizimini ishlab chiqish – Investitsiya loyihalarining tavakkalchilik darajasini baholash, prognozlash va minimallashtirish uchun ilg'or xalqaro tajribalardan foydalanish.

7. Monitoring va tahlil tizimini takomillashtirish – Investitsion loyihalarni baholash uchun sof joriy qiymat (NPV), ichki rentabellik normasi (IRR) kabi ilg'or usullarni qo'llash, loyiha natijalarini doimiy kuzatib borish.

8. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish – Rivojlangan davlatlarning ilg'or tajribalaridan foydalanish, xorijiy investorlarni jalb qilish va qo'shma investitsion loyihalarni amalga oshirish.

9. Kichik va o'rta biznes (KOB) uchun investitsion dasturlarni rivojlantirish – KOB subyektlariga investitsiya mablag'laridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, ularga imtiyozli kreditlar ajratish va investitsion grantlar taqdim etish.

10. Ekologik va barqaror investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash – Atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan, yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan investitsion loyihalarni moliyalashtirish va rag'batlantirish.

Ushbu takliflar investitsiya jarayonlarining samaradorligini oshirish, investorlar uchun qulay muhit yaratish va iqtisodiy o'sishni jadallashtirishga

xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. Macmillan.
2. Solow, R. M. (1956). "A Contribution to the Theory of Economic Growth." *Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
3. Mishkin, F. S. (2015). *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. Pearson Education.
4. World Bank (2022). *World Development Report: Finance for an Equitable Recovery*. Washington, D.C.: The World Bank.
5. OECD (2021). *OECD Investment Policy Reviews: Unlocking Investment for Sustainable Development*. OECD Publishing.
6. UNCTAD (2023). *World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All*. United Nations Publications.
7. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi rasmiy sayti: www.invest.gov.uz
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari (2021-2023). *Investitsiya siyosatini takomillashtirish bo'yicha hujjatlar to'plami*.